

ЛІТЕРАТУРА

1. Ільїна Ю. П. Особливості правового статусу нотаріуса у деяких зарубіжних країнах / Ю. П. Ільїна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2013. – № 5.
2. Бесчасний В. Нотаріат в Україні : навчальний посібник / В. М. Бесчасний. – К. : Знання, 2008. – 494 с.
3. Бондарева М. Особливості організації системи нотаріальних органів у країнах латинського нотаріату / М. Бондарева // Право України. – 2006. – № 4. – С. 146–149.
4. Гулевська Г. Ю. Аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання нотаріальною діяльністю та пріоритети запозичення в Україні / Г. Ю. Гулевська // Підприємництво, господарство та право. – 2003. – № 7. – С. 57–61.
5. Дударев А. В. Роль и содержание деятельности Международного союза латинского нотариата (МСЛН) в современных условиях / А. В. Дударев, А. Х. Абашидзе // Государство и право. – 2001. – № 1.
6. Єфіменко Л. Реформа нотаріату – виклики сьогодення / Л. Єфіменко // Право України. – 2008. – № 8. – С. 110–114.
7. Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2010. – № 8. – С. 140–146.
8. Федеральне положення про нотаріат зі змінами // Федеральний вісник Законів Німеччини. – 1981. – 7 серпня.
9. Німеччина : система нотаріату і правила оформлення прав власності на нерухомість [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.informjust.ua/text/716>.

УДК 347. 921

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

FEATURES OF THE CONTENT OF CIVIL PROCEDURE LEGAL RELATIONSHIPS

Діденко Л.В.,
к.ю.н., доцент кафедри цивільного
та господарського права і процесу
Міжнародний гуманітарний університет

У статті здійснено аналіз окремих видів цивільних процесуальних правовідносин. Автор відмічає, що зміст правовідносин складається із процесуальних дій, а процесуальні права та обов'язки є тільки формою правовідносин.

Ключові слова: правовідносини, цивільний процес, зміст правовідносин.

В статье осуществлен анализ отдельных видов гражданских процессуальных правоотношений. Автор отмечает, что содержание правоотношения состоит из процессуальных действий, а процессуальные права и обязанности являются только формой правоотношений.

Ключевые слова: правоотношения, гражданский процесс, содержание правоотношений.

In article the analysis of certain types of civil procedural legal relationships. The author notes that the legal content consists of procedural actions and procedural rights and duties are only a form of legal relations.

Of course, civil procedural legal relationships are procedural because they occur on the basis of the Code of Civil Procedure.

Civil legal proceedings are closely linked derivatives of substantive law, violation or contesting recognition which fall under civil jurisdiction and labeled in art. «The courts consider in civil proceedings the case of protection of violated, unrecognized or disputed rights, freedoms or interests arising from civil, housing, land, family, labor relations and other relations, except when considering such cases conducted under the rules of another proceedings.

The law may provide for the consideration of other cases under the rules of civil procedure».

During the civil procedure regulation of social relations, the participants acquire rights and obligations in the future and determine the behavior of participants in existing relations between them.

Like any other social system of relationships established by the interaction between persons. In the relationship is the interaction of its members in accordance with the subjective rights and responsibilities that they have.

Members of civil legal proceedings take procedural rights and duties in the presence of complex circumstances, without which they will not.

Key words: legal relations, civil process, maintenance of relations.

Цивільні процесуальні правовідносини – це врегульовані цивільним процесуальним правом відносини, що складаються між судом і кожним з учасників цивільного процесу у зв'язку зі здійсненням правосуддя у цивільних справах, що становлять певну систему.

Поняття і суть цивільних процесуальних правових відносин є центральним питанням науки цивільного процесуального права. Не буде перебільшенням вважати, що розробка всіх основних інститутів процесуального права, як і дослідження теоретичних положень науки, не може бути успішно завершена без всебічного аналізу процесуальних відносин.

Досліджуючи цивільні процесуальні правовідносини, необхідно звернутися до загальнотеоретичних питань про види правовідносин. Відповідно до функцій права вони поділяються на регулятивні та охоронні. Регулятивні правовідносини виникають із фактів правомірної поведінки

суб'єктів, яка відповідає нормам права. Охоронні правовідносини виникають із фактів неправомірної поведінки суб'єкта, яка вимагає певної реакції держави, пов'язаної з юридичною відповідальністю.

Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України), який є єдиним джерелом процесуальних правовідносин у процесі цивільного судочинства, містить як регулятивні норми, так і охоронні, тому цивільні процесуальні правовідносини можуть бути регулятивними (наприклад, ст. 157 ЦПК України «Строки розгляду справи») і охоронними (наприклад, ст. 152 ЦПК України «Види забезпечення позову»).

Правовідносини поділяються за характером обов'язку на правовідносини активного та пасивного типу. Правовідносини активного типу містять обов'язок здійснити певні дії на користь іншої сторони. У цивільних процесуальних правовідносинах до таких можна віднести відно-

сини, які регулюються статтями 23 «Заяви про самовідводи та відводи», 162 «Обов'язки осіб, присутніх у судовому засіданні», 219 «Виправлення опісок та арифметичних помилок у судовому рішенні» ЦПК України тощо.

Правовідносини пасивного типу характеризуються обов'язком учасника процесу утриматися від небажаних для іншої сторони дій [1, с. 366]. До таких правовідносин можна віднести такі, що передбачаються ч. 5 ст. 53 ЦПК України: «Експерт не має права за власною ініціативою збирати матеріали для проведення експертизи; спілкуватися з особами, які беруть участь у справі, а також з іншими учасниками цивільного процесу, за винятком дій, пов'язаних з проведенням експертизи; розголошувати відомості, що стали йому відомі у зв'язку з проведенням експертизи, або повідомляти будь-кому, крім суду, про результати експертизи»; ч. 1 ст. 196 ЦПК України: «Під час ухвалення судового рішення ніхто не має права перебувати в нарадчій кімнаті, крім складу суду, який розглядає справу» та ін.

За ступенем визначеності суб'єктів цивільні процесуальні правовідносини розмежовуються на абсолютні та відносні. Абсолютні відносини – такі, у яких визначена тільки одна сторона – носій суб'єктивного права, а всі інші зобов'язані утримуватися від порушення цього права. У цивільному процесі такими правовідносинами є право відповідача визнати позов або заперечувати проти нього, інші учасники процесу такого права не мають (ст. 30 ЦПК України); тільки сторони можуть ухвалити мирову угоду (ст. 175 ЦПК України). Відносні правовідносини містять точно визначені права і обов'язки всіх учасників, як таких, що наділені правом (правомочних), так і правозобов'язаних (наприклад, ст. 10 ЦПК України «Змагальність сторін») зобов'язує кожную сторону доводити ті обставини, на які вони спираються, як на докази своїх прав відносно суті справи).

Безумовно, такі види правовідносин «у чистому виді» надзвичайно рідко зустрічаються у цивільному процесуальному праві, оскільки серед них поширені складні правовідносини, які мають ознаки тих чи інших правовідносин: пасивного і активного типу; відносні та абсолютні. Так, наприклад, І. О. Безлюдько, С. С. Бичкова, В. І. Бобрик вважають, що цивільні процесуальні правовідносини мають відносний, а не абсолютний характер, тому що у цивільних процесуальних правовідносинах конкретно відомий суб'єктний склад учасників, правовий статус кожного з них чітко визначений нормами ЦПК України [2, с. 31].

Безумовно, цивільні процесуальні правовідносини є відносинами процесуальними, тому що вони виникають на основі норм ЦПК України. Цивільні процесуальні правовідносини тісно пов'язані, похідні від норм матеріального права, порушення, невизнання або оспорювання яких підпадають під цивільно-правову юрисдикцію та позначені у ст. 15 ЦПК України: «Суди розглядають в порядку цивільного судочинства справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин, а також з інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства. Законом може бути передбачено розгляд інших справ за правилами цивільного судочинства».

Наведений у ч. 1 цієї статті перелік правовідносин слід вважати не тільки приблизним, а й необмеженим. Отже, ця ознака не дозволяє чітко встановити компетенцію суду у порядку цивільного судочинства. Крім того, такі науковці, як С. Я. Фурса, С. В. Щербак, О. І. Стушенко [3, с. 8-44] вважають, що серед позначених у переліку правовідносин слід виділяти адміністративні спори, незважаючи на те, що низку правовідносин, у яких однією зі сторін є адміністративний орган, розглядають суди за

правилами, передбаченими Кодексом адміністративного судочинства України (далі – КАС України) [4].

Наприклад, коли постає питання про повноваження органів опіки та піклування, регламентовані Сімейним кодексом України (далі – СК України) [5], можна встановити, що вони мають адміністративний характер. Тому оскарження дій органу опіки і піклування має належати до компетенції адміністративного судочинства. Зокрема, у практиці вказаних авторів був випадок, коли орган опіки та піклування визнав доцільним спілкування батька та дитини, яке було перерване за ініціативою самого батька, і такий перерив тривав більше 5-ти років. Коли вирішувалося питання про можливість дитини, яка мала захворювання серця і нервової системи, бачитися з батьком, то орган опіки та піклування не взяв до уваги необхідність вирішувати це питання з урахуванням не тільки інтересів батька, а з урахуванням стану здоров'я та інтересів дитини. Тому таке рішення органу опіки і піклування було оскаржене, але ці відносини формально регламентовані СК України, хоча за своїм змістом належать до адміністративних [3, с. 87].

У теорії цивільного процесу питання про зміст правовідносин вирішується по-різному. Одні автори вважають, що зміст цивільних процесуальних відносин складають процесуальні дії суду та учасників процесу [6, с. 124]. Інші уявляють, що зміст правовідносин представляє собою права та обов'язки учасників процесу [7, с. 38]. Треті, синтезуючи ці дві крайні точки зору, дійшли до висновку, що змістом цивільних процесуальних правовідносин є суб'єктивні права та обов'язки учасників процесу, а також їх дії [8, с. 80].

Можна розглянути зміст цивільних правовідносин як права і обов'язки їх учасників. Суб'єктивне цивільно-процесуальне право є мірою дозволеної поведінки суб'єкта цивільно-процесуальних правовідносин. Це складне юридичне утворення, що має особистий зміст та складається з юридичних можливостей, які надані суб'єкту. Юридичні вимоги як складові частини змісту суб'єктивного цивільно-процесуального права мають назву правоможливостей.

За умов великого різноманіття суб'єктивних прав виділяють три основні можливості:

- 1) можливість вимагати, що складає можливість вимагати від зобов'язаного суб'єкта виконання покладених на нього обов'язків;
- 2) можливість на власні дії, що означає можливість самостійно здійснювати суб'єктом фактично та юридично значущі дії;
- 3) право на захист, а саме можливість виконання чи вимоги використання державно-примусових заходів у випадку порушення суб'єктивного права.

Суб'єктивний цивільно-правовий обов'язок – міра необхідної поведінки учасників цивільно-процесуальних правовідносин. Сутність обов'язків складається з необхідності здійснення суб'єктом вказаних дій чи утримання від будь-яких дій. У цивільно-правових правовідносинах існує два типи обов'язків – пасивний та активний.

Обов'язки пасивного типу утворюються цивільно-процесуальними заборонами та за своєю природою означають юридичну неможливість здійснення дій, що порушують інтереси правомочних суб'єктів.

Обов'язок активного типу містить вимогу до суб'єкта здійснити дію. Вимога, що міститься в обов'язку та складає його зміст, означає для зобов'язаного суб'єкта необхідність діяти в інтересах правомочного суб'єкта, тому що вона забезпечується санкцією за невиконання обов'язку.

Суб'єктивні права та обов'язки, що мають учасники цивільно-процесуальних правовідносин складають правову форму. Особливістю суб'єктивних цивільно-процесуальних прав та обов'язків є їх немайновий характер.

У процесі цивільно-процесуального регулювання суспільних відносин їх учасники набувають прав та

обов'язків, які у подальшому й обумовлюють поведінку учасників в рамках існуючих між ними правовідносин. У правовідносинах взаємодія його учасників проходить у відповідності до суб'єктивних прав та обов'язків, які вони мають. У науці цієї думки притримується більшість вчених, хоча існує інший погляд на зміст цивільних процесу-

альних правовідносин: їхній зміст складається із процесуальних дій, а процесуальні права та обов'язки – тільки форма правовідносин [9, с. 65].

Учасники цивільних процесуальних правовідносин набувають процесуальні права і обов'язки за наявності комплексу обставин, без яких вони не відбудуться.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник : пер. з рос. / О. Ф. Скакун. – 2-ге вид. – Х. : КОНСУМ, 2005. – 656 с.
2. Бичкова С. С. Цивільне процесуальне право України : навчальний посібник / С. С. Бичкова. – К. : Атіка, 2006. – 384 с.
3. Фурса С. Я. Цивільний процес України. Проблеми і перспективи : науково-практичний посібник / С. Я. Фурса [та ін.] ; Центр правових досліджень Фурси. – К. : Видавець Фурса С. Я. : КНТ, 2006. – 448 с.
4. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06 липня 2006 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–37. – Ст. 446.
5. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
6. Букина В. С. Основные принципы гражданского процесса / В. С. Букина, М. К. Треушников. – М. : Юридическая литература, 2000.
7. Чернооченко С. І. Цивільний процес України : Навчальний посібник / С. І. Чернооченко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 292 с.
8. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України : Академічний курс / М. Й. Штефан. – К. : Ін Юре, 2005. – 624 с.
9. Чечина Н. А. Гражданские процессуальные правоотношения / Н. А. Чечина. – М. : Юрист, 1996.

УДК 347.67

ЗАХИСТ МАЙНОВИХ ПРАВ ПОДРУЖЖЯ В СПАДКОВИХ ВІДНОСИНАХ

PROTECTION OF PROPERTY RIGHTS OF SPOUSES IN HEREDITARY RELATIONS

Донцов Д.Ю.,

здобувач кафедри цивільного права

Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена дослідженню захисту майнових прав та інтересів подружжя в спадкових відносинах. Проаналізовано судову практику та зроблено висновок, що одним з ускладнень, що можуть виникати під час реалізації спадкових прав тим з подружжя, хто пережив іншого, є невизначеність частки в спільному подружньому майні. Обґрунтовано висновок про доцільність розподілу (визначення) часток в спільному сумісному майні подружжя ще за життя обох з подружжя.

Ключові слова: спадкування подружжям, спадщина, спільна сумісна власність, частка в спільній сумісній власності, поділ майна подружжя.

Статья посвящена исследованию защиты имущественных прав и интересов супругов в наследственных отношениях. Проанализирована судебная практика и сделан вывод о том, что одним из препятствий, которые могут возникать во время реализации наследственных прав пережившим супругом, является неопределенность части в общем супружеском имуществе. Обоснован вывод о целесообразности выделения (определения) долей в общем совместном имуществе супругов еще при жизни обоих.

Ключевые слова: наследование супругами, наследство, общая совместимая собственность, доля в общей совместимой собственности, раздел имущества супругов.

The scientific article is devoted researching of a protection of property rights for the married couples in the inherited relations.

Author specifies, that the problems of probate law always interested scientists, but in most cases researchers in general do not decide on the features of inheritance of part in common joint property and its defense, and that is why actual is research of select aspect of range of problems.

An author specifies that difficulties arise up during determination of part in the inherited property, when part of testator is included in common property of the married couples, and other heirs begin to claim on this property.

The article shows that the question of the division of property of the spouses causes difficulties in court practice, especially when it comes to property that has been acquired pursuant to Art. 74 Family Code of Ukraine.

Author pays attention to the existence of a significant number of Supreme Court decisions, and the availability of the Constitutional Court of Ukraine concerning the legal regime of marital property, and its division.

In article analyzes to achieve the court practice of the Supreme Court of Ukraine about this category of cases. Based on the analysis of court practice the author concludes that the division of jointly acquired property of the spouses, is a complex, difficult issue that requires the judge maximum attention to every detail of the case.

Author notes that if the problems existing when spouse are alive, after death one of a spouse dividing their property becomes more difficult, so chance of a court dispute resolution increases, as well as the more complicated the process of registration of rights to inheritance share.

The author draws attention to the fact that the loss of the title documents and/or a dispute between the heirs with respect to part of the inheritance, division of property of the testator and registration rights to it becomes the subject of court hearing. Author studies court practice and specifically that one of the complications that may arise during the implementation of the inheritance rights of the surviving spouse is the uncertainty in the general part of the marital property. That's why the most common category of legal cases in the inheritance relationships are cases of recognition of property rights in the inheritance with the definition of parts in a jointly acquired during the life of the property. At the same time the court is carried out verification of the parties' submissions regarding the possible exception of certain assets of the hereditary mass through its membership in the private property of one spouse.

The right to the division of jointly acquired property (Art. 367 Civil Code of Ukraine, art. 69 Family Code of Ukraine) does not affect the marriage, does not determine its divorce, but because of its realization in life simplifies the determination of the composition of the ancestral property and its legal regime.

Uncertainty part in jointly acquired property of the spouses does not rule in the case of death of one of them, it is the property of the hereditary mass, however, complicates the procedure of registration of rights to it.

Key words: inheritance by the married couples, inheritance, common compatible property, stake in common compatible property, division of property of the married couples.